

כאן גרים....: הפרת זכויות מהגרי עבודה בחקלאות למגורים הולמים

בעקבות ריבוי התלונות מצדם של מהגרי עבודה בחקלאות בישראל, הנוגעים לתנאי מגורים ירודים מאוד, קו לעובד ערך ביוני 2020 סקר באמצעות פייסבוק בקרב מהגרי עבודה בחקלאות מתאילנד¹.

בסקר שאלנו האם העובדים מקבלים את הסטנדרטים המינימליים למגורים הולמים כפי שמצינים בתקנות לתנאים הוגנים למהגרי עבודה בישראל.² המשוב שקיבלנו באמצעות הסקר אישר את התרשמותנו על סמך התלונות שאנו מקבלים באופן שוטף. תוצאות הסקר מובאות לפניכם בעמודים הבאים והן ברורות: מגוריהם של עובדים רבים אינם עומדים בדרישות החוק המינימאליות.

מהגרי עבודה בחקלאות מגיעים לישראל לתקופה של חמש שנים ושלושה חודשים. העובדים נמצאים במשקים ברחבי הארץ. מספרם בכל משק תלוי במספר האישורים להעסקת מהגרי עבודה אשר בידי המעסיק, חקלאי או קיבוץ. ישנם משקים בהם עובדים וחיים עובד אחד או שניים, וישנם כאלו שמספרם מגיע להעסקת 50 עובדים.

על פי הנתונים העדכניים בישראל כיום כ-23,000 מהגרי עבודה העובדים בענף החקלאות. כלל העובדים הללו מגיעים מתאילנד. 3% מהם הן נשים. בתקופת עבודתם בישראל עובדים מתגוררים במגורים אותם מספק להם המעסיק. מגורים אלו נמצאים לרוב בשטח המשק של המעסיק, בסמיכות לביתו או בשדה. מקום מגורים זה הוא למעשה ביתו של העובד לאורך כל תקופת עבודתו אצל אותו המעסיק.

למעסיקי עובדים זרים בחקלאות הזכות לנכות משכר העובדים כל חודש סכום מרבי של 547.72 ₪ בגין מגורים והוצאות נלוות. סכום מרבי של 232.82 ₪ לחודש בגין מגורים, ו-308.9 ₪ בגין הוצאות נלוות.

סכום זה של 547.72 ₪ מהווה כ-10% משכר המינימום החודשי בישראל שנכון ליוני 2020 עומד על 5300 ₪³ ברוטו. בדיקה שוטפת של תלושי שכר שנעשית ב"קו לעובד" מראה כי מספר גדול משל עובדים מקבל סכום זה כשכר חודשי. במרבית המקרים מנוכה הסכום המקסימלי מן העובדים שבפועל משלמים 10% ממשכורתם למעסיקם כשכר דירה וחשבונות נלווים. יש גם עובדים רבים שאינם מקבלים תלוש שכר מדי חודש, בניגוד לחוק. במקרים אלו לא ניתן לדעת מה בדיוק שכר העובד ומה מנוכה משכרו.

תקנות עובדים זרים (איסור העסקה שלא כדין והבטחת תנאים הוגנים) (מגורים הולמים) תש"ס-2000 מתאר את התנאים המינימליים הנדרשים ללינה ומגורים של מהגרי עבודה. האחראי לאכיפת החוק הוא מינהל אכיפה וזרים ברשות האוכלוסין וההגירה אשר במשרד הפנים. בסקר נוסף שנערך על ידי "קו לעובד" בחודש ינואר 2020 אודות אכיפה, ענו 95% מתוך 734 עובדים, שבכל זמן עבודתם לא פגשו בשום גורם אכיפה מטעם הרשויות.

¹ הסקר בוצע ביוני 2020 בעמוד הפייסבוק של קו לעובד בתאית עם כ-15,000 עוקבים. 178 עובדים ענו לסקר. בתשובה לשאלה באיזה סוג ישוב הם עובדים, 74.2% ענו במושב, 10.7% בקיבוץ, 9% במקום אחר ו-6.1% לא בטוחים.

² תקנות עובדים זרים (איסור העסקה שלא כדין והבטחת תנאים הוגנים) (מגורים הולמים), תש"ס-2000

³ https://www.gov.il/he/departments/policies/tariff_changes_foreign_workers_2020

חדרי מגורים

שאלות הסקר*	תוצאות הסקר
*הגדרות המצוינות לקוחות מדרישות התקנות למגורים הולמים לעובדים זרים	
שטח הלינה של כל עובד לא יפחת מ - 4 מטרים רבועים	52.8% מהעובדים סימנו כי מוקצה להם פחות מהשטח המצוין.
לכל עובד יהיו [..] כלי מיטה שיכללו: מזרון, כרית, סדין, ציפוי לשמיכה ולכרית ושמיכת צמר, לפי הענין.	51.1% מהעובדים לא קיבלו חלק או את כל כלי המיטה.
לכל עובד יהיה ארון בגדים או תא נפרד בארון בגדים שנפחו לא יפחת מ 0.5 מטרים מעוקבים; לארון יהיה מנגנון נעילה.	68.5% לא קיבלו ארון כלל או לחילופין קיבלו ארון קטן יותר. 87.5% אינם יכולים לנעול את ארונם.
המגורים במבנה יהיו מאווררים ומוסקים, לפי הצורך ובהתאם לעונות השנה.	56.2% אינם מקבלים הסקה. 52.8% אינם מקבלים אוורור

תלונות נפוצות נוספות:

- עובדים מתגוררים בקונטיינרים ממתכת או במבנים מאולתרים שבנו בעצמם.
- עובדים ישנים בחדרים ללא אוורור וללא חלון
- לעובדים אין אפשרות לנעול את חדרם, גם כשמדובר בחדר של עובדות במגורים

משותפים עם גברים

מטבח וחדר אוכל

שאלות הסקר*	תוצאות הסקר
אספקת מים חמים וקרים במטבח	ל42.9% מהעובדים לא תמיד יש מים חמים
ארונות אחסון	ל49.2% מהעובדים אין ארונות אחסון במטבח.
כלי אוכל במספר ובגודל הנדרש, לפי מספר העובדים המתגוררים במבנה;	ל59.9% מהעובדים אין מספיק כלי אוכל.
במבנה יהיה חדר או מקום אחר שהוקצה לאכילה	ל48.9% מהעובדים אין חדר או מקום אחר שהוקצה לאכילה.
לכל עובד יהיה מקום ישיבה נפרד	ל61.8% מהעובדים אין מקום ישיבה נפרד לכל עובד סביב שולחן האוכל.
למבנה תהיה אספקת מי שתיה מרשת מים עירונית או ממקור אחר באיכות מי שתיה כנדרש על פי תקנות בריאות העם.	ל43% מהעובדים ענו שאין להם מספיק מי שתייה.

תלונות נפוצות נוספות:

- עובדים צריכים לקנות בעצמם ציוד שלא סופק להם, כולל מקררים ומתקני אוורור וחימום.

עובדים מתלוננים שאין להם מספיק ראשע גז לבישול

שאלות הסקר*	תוצאות הסקר
*הגדרות המצינות לקוחות מדרישות התקנות למגורים הולמים לעובדים זרים	
הציוד והקבועות הסניטריות, יהיו תקינים, שלמים ונאותים.	52% מהעובדים ענו שהציוד והקבועות הסניטריות אינם תקינים.
במבנה יותקנו סידורים נאותים שיאפשרו לעובדים כיבוס כבסיהם וייבושם; במבנה שמתגוררים בו שישה עובדים או יותר תועמד לרשותם מכונת כביסה.	38.4% מהעובדים ענו שלא ניתן להם סידורים לכביסה, 18.6% מהעובדים ענו שמספר עולה על שישה עובדים במשק ולא קיבלו מכונת כביסה.
המבנה יהיה מחובר למערכת ביוב ציבורית או למערכת שפכים פרטית מאושרת שהותקנה לפי הוראות למתקני תברואה.	36.2% מהעובדים ענו שמגוריהם לא מחוברים למערכת ביוב חוקית כלשהיא.

תלונות נפוצות נוספות:

- ניתן לחמם את המים במגורים רק על ידי דוד שמש, בחורף אין מים חמים לשטיפת כלים ולמקלחת.
- עובדים מתלוננים שאין מערכת חימום מים ולכן נאלצים להרתיח מים בכדי להתקלח.

תוצאות הסקר

שאלות הסקר*

*הגדרות המצוינות לקוחות מדרישות התקנות למגורים הולמים לעובדים זרים

33.1% מהעובדים ענו שהצנרת והאינסטלציה במבנה אינם תקינים.

מעביד יבטיח באופן סדיר את תקינותה של הצנרת והאינסטלציה במבנה וידאג למניעת דליפות ונזילות.

תלונות נפוצות נוספות:

- מגורים הנמצאים בקרבת חומרים מסוכנים כגון כימיקלים ודלק
- מערכת חשמל מסכנת ולא בטיחותית.
- סביבת מגורים לא בטיחותית.

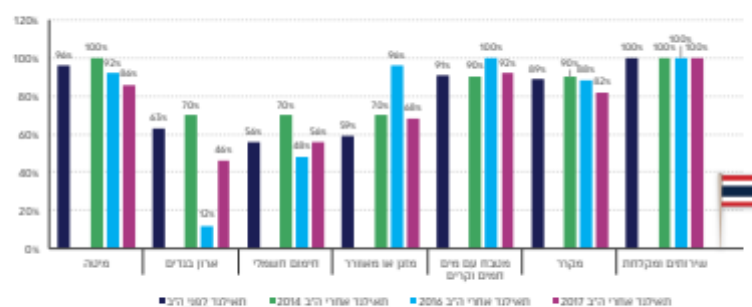
תנאי מגורים בפרק 1 גיוס מהגרי עבודה לחקלאות באמצעות הסכמים בילטרליים, עמוד 25, ב"יעילות הסכמים הבילטרליים: גיוס, מימוש זכויות, תנאי חיים ותעסוקה של מהגרי עבודה לענפי החקלאות, הבנייה והסיעוד בישראל 2018-20", דו"ח משותף ל-CIMI, רשות האוכלוסין וההגירה, והמרכז האקדמי רופין.

1.2.7 תנאי מגורים

תרשים 1.17 מראה כי לאחר שיפור זמני בתנאי מגורים, שחל מייד אחרי החלת ההסכם הבילטרלי, חלה הרעה קלה בתנאי המגורים של העובדים מתאילנד. בשנת 2017 רק 86% מהעובדים סופקה מיטה על ידי המעסיק, לעומת 96% לפני החלת ההסכם, 100% ב-2014, ו-92% בשנת 2016. כמו כן, בשנת 2017 המעסיקים סיפקו מקרר רק ל-82% של העובדים, לעומת 90%-88% בשנים הקודמות. נוסף על כך, בשנת 2017 לא סופק ארון בגדים ול-44% מהם לא סופק חימום חשמלי. מרבית העובדים שלא צידדו במכשירי חשמל ביתיים (למרות דרישות החוק) רכשו אותם בעצמם על חשבונם.

26 פרק 1: גיוס מהגרי עבודה לחקלאות באמצעות הסכמים בילטרליים

תרשים 1.17: תנאי המגורים של מהגרי עבודה מתאילנד

החוק הישראלי קובע שאם מקום המגורים סופק בידי המעסיק, בחדר אחד רשאים להתגורר לכל היותר שישה עובדים. בשנת 2017 כל העובדים דיווחו שמספר שותפיהם לחדר אכן לא עלה על חמישה (8% חולקים חדר עם עובד אחד בלבד, 27% עם שני עובדים; 41% עם שלושה עובדים; 16% עם ארבעה עובדים; ו-8% עם חמישה עובדים). לפני החלת ההסכם הבילטרלי, כ-6% מהעובדים דיווחו על מגורים בחדר אחד עם יותר מחמישה עובדים. למרות זאת, בשנת 2017 העובדים העריכו את תנאי מגוריהם כנרועים ברובם: 22% מהם ציינו שתנאי המגורים נרועים מאוד, 52% ציינו כי תנאי המגורים נרועים, 22% דיווחו שתנאי מגורים היו בינוניים (לא טובים ולא נרועים), ורק שני עובדים (4%) העריכו את תנאי מגוריהם כטובים או טובים מאוד בממוצע.

הנשים העריכו את תנאי מגוריהן כנרועים אף יותר מאשר הגברים: 80% מהן ציינו שתנאי המגורים נרועים או נרועים מאוד, ואף לא אחת העריכה שתנאי המגורים היו טובים או טובים מאוד. כמו כן, שבע מתוך עשר נשים דיווחו כי הן חולקות את מקום מגוריהן עם גברים. שלוש מראיינות דיווחו כי אף השירותים או המקלחת במקום מגוריהן לא היו מיועדים לנשים בלבד והשימוש בהם היה משותף עם גברים. אישה אחת מתוך עשר נשים דיווחה שהמגעול בחדר שבו היא גרה ניתן לפריצה בקלות.²⁹ שלוש נשים דיווחו שאין נשים אחרות כלל במקום עבודתן. עקב כך, הנשים הרגישו לא בטוחות במקום מגוריהן: מתוך עשר נשים עובדות שהשתתפו במדגם בשנת 2017, ארבע ציינו שהן מרגישות לא בטוחות במקום מגוריהן (40% מסך כל הנשים), לעומת 23% מן הגברים העובדים שהרגישו כך. הדבר מצביע על כך שלתנאי המגורים של נשים צריכה להיות התייחסות מיוחדת ויש להגביר דרישות ואכיפה לנבי תנאים אלו.

1.2.8 תנאי עבודה חסונים

תרשים 1.18 מציג מידע בנוגע לתנאי הבטיחות בעבודה לפי דיווח העובדים. הנתונים מראים שלאחר החלת ההסכם חל שיפור